

НИМА УЧУН СУТ ТИШЛАРИНИНГ ЧИКИШИ КЕЧИКАДИ?

Умарова Файзихон Нозимжон қизи

САМУ халқаро тиббиёт университети 2-босқич талабаси

Илмий раҳбар: Алиева Гавҳарой Абдумуталиповна *Сентрал Ациан Медисал*
Университи физиология фани ўқитувчиси

Аннотация: Сут тишларининг чиқиши кечикиши болаларнинг умумий саломатлиги ва ривожланишига таъсир қилувчи муҳим омиллардан биридир. Бундай ҳолатнинг сабаблари генетик омиллар, модда алмашинуви бузилиши, кальций ва Д витамини етишмовчилиги, эндокрин тизим муаммолари ёки туғма патологиялар билан боғлиқ бўлиши мумкин. Шунингдек, чақалоқнинг пархези, сурункали касалликлар ва турли инфекциялар ҳам сут тишларининг чиқишига таъсир қилади. Ушбу муаммога етарли даражада эътибор бермаслик болаларнинг овқат ҳазм қилиш жараёни ва нутқ ривожланишига салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Мавзунинг мақсади кечикиш сабабларини ўрганиш ва самарали профилактика ҳамда даволаш усуллари белгилашдан иборат.

Калит сўзлар: Сут тишлари, тиш чиқиши кечикиши, генетик омиллар, модда алмашинуви бузилиши, Д витамини етишмовчилиги, эндокрин тизим, болалар саломатлиги, туғма патологиялар, профилактика.

Аннотация: Задержка прорезывания молочных зубов является одним из важных факторов, влияющих на общее состояние здоровья и развитие детей. Причины этого состояния могут быть связаны с генетическими факторами, нарушениями обмена веществ, дефицитом кальция и витамина D, проблемами эндокринной системы или врожденными патологиями. Также на прорезывание молочных зубов влияет питание ребенка, хронические заболевания и различные инфекции. Недостаточное внимание к этой проблеме может оказать негативное влияние на процесс пищеварения и речевое развитие детей. Цель темы – изучить причины задержки и определить эффективные методы профилактики и лечения.

Ключевые слова: Молочные зубы, позднее прорезывание зубов, генетические факторы, нарушения обмена веществ, дефицит витамина D, эндокринная система, здоровье детей, врожденные патологии, профилактика.

Abstract: Delayed eruption of baby teeth is one of the important factors affecting the general health and development of children. The causes of this condition may be related to genetic factors, metabolic disorders, calcium and vitamin D deficiency, endocrine system problems, or congenital pathologies. Also, the baby's diet, chronic diseases, and various infections can affect the eruption of baby teeth. Insufficient attention to this problem can negatively affect the digestive process and speech development of children. The purpose of the topic is to study the causes of delay and identify effective methods of prevention and treatment.

Keywords: Baby teeth, delayed eruption of teeth, genetic factors, metabolic disorders, vitamin D deficiency, endocrine system, children's health, congenital pathologies, prevention.

Қизалоғим бир ёшни қарши олмоқда лекин негадир ҳали ҳам бирорта тиши чиқмади. Биринчи фарзандим бўлгани учун табиийки, тажрибасиз онаман. Бу ҳолат мени қаттиқ ташвишга солди ва мен 10 ойлик чақалоғимни аввал педиатрга сўнгра болалар стоматолоғи кўрикларига олиб бордим. Шифокорлар тавсиясига кўра кальций, витамин Д, гемоглобин каби қатор анализлар топширдик. Натижа эса кутканимиздек қониқарли? Хўш, унда нима учун тишлари чиқмаяпти? Келинг шу саволга жавобни бирга қидирамиз...

Одатда, сут тишлари гўдакнинг беш-олти ойлигидан бошлаб чиқади. Сут тишлари бола 11-12 ёшга етганида доимийсига алмашади. Боланинг тишлари қачон чиқиши тўғрисида аниқ жавоб йўқ. Муддатлар индивидуалдир. Бироқ, Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти томонидан тасдиқланган ўртача чиқиш вақтларига эътибор қаратсак:

- Чақалоқ 5-6 ойлик бўлганида, биринчи бўлиб пастки икки кесувчи тиши чиқа бошлайди.
- Юқори икки кесувчи тиш эса бола 9 ойликдан 13 ойлик бўлгунича пайдо бўлади.
- 13-16 ойлик гўдакларнинг аксариятида тўрттадан юқори ва пастки тишлар чиқиб улгуради.
- Қолган сут тишлари эса бола 3 ёшга тўлгунича чиқади.

Стандартга кўра, бир ёшли боланинг саккизта сут тиши бўлиши керак. Бир ёшдан бир ярим ёшгача бола каттароқ тишларга эга бўлади.

Организмдаги жараёнлар индивидуал бўлиб, биринчи тишларнинг пайдо бўлиш ёши бир қатор омилларга боғлиқ:

- Ирсий ва туғма патологиялар. Туғма аутоиммун касалликлар, туғилишдаги оғир жараёнлар ёки бошқа патологиялар ҳам тиш чиқишига таъсир кўрсатади.
- Хомиладорликнинг кечиши ва ҳомилага салбий таъсир қилувчи омилларга (масалан, хомиладор айол томонидан баъзи дориларни қабул қилиш);
- Эмизиш даврида онанинг овқатланиш тартиби ва таркибига;
- Чақалоқнинг овқатланиш рационига;
- Организм учун зарур витамин ва минераллар етишмаслиги (масалан, калий етишмовчилиги). Модда алмашинуви бузилиши. Кальций, фосфор ва магний етишмовчилиги тиш чиқиш жараёнини секинлаштириши мумкин. Айниқса, Д витамини танқислиги рахит касаллигини келтириб чиқариб, тиш ривожланишига салбий таъсир қилади.
- Эндокрин тизим бузилишлари. Қалқонсимон без фаолиятининг сусайиши ёки бошқа гормонал муаммолар тиш чиқиш жараёнини кечиктиради.
- Сурункали касалликлар ва инфекциялар. Боланинг иммунитетини пасайиши ёки инфекцияларнинг тез-тез такрорланиши тиш чиқиш жараёнига салбий таъсир қилади.

Шунингдек, гўдаклар учун мўлжалланган сутли бўтқалар, турли аралашмалар сут тишларини секинлаштириши мумкин дейди- тиббиёт фанлари доктори Абдуазим Йўлдошев.

Хомиладорликнинг 3-оидан бошлаб 5-6 ойигача сут тишларининг муртаклари ривожланади. Бу пайтда бола организми кальцийга муҳтож бўлгани сабабли она кальцийга бой маҳсулотлардан истеъмол қилмоғи шарт. Агар она организми орқали болага зарур миқдорда кальций етказиб берилмаса, у ҳолда бола онанинг ўзидан (тишидан ё суякларидан) кальцийни ўзлаштириб олади. Натижада онанинг тишлари секин-аста кариесга чалиниб, ёрилиб кетаверади. Баъзиларда сут тишлари сақланиб қолади. Асосан қозик тишларида доимий тиш бўлмагани сабабли илдиз сўрилмай, сут тишлари қолиб кетиши мумкин. Шу билан бирга, она қорнида тиш муртаги

ривожланмаган ёки кальций етишмовчилиги бўлганда бундай ҳолат кузатилади. Аммо меъерий ҳолатда тишнинг муртаги босим ҳисобига илдизни емириб-емириб, доимий тишлар чиқади.

Сут тишларининг чиқиши физиологик жараён бўлса-да, бола ва унинг ота-онаси учун ҳақиқий синовдир. Яқиндагина қорин дам бўлишини бошдан кечирган, овқатланиш ва уйқу тартибли бўла бошлаганда тўсатдан чақалоқ яна безовталана бошлайди. Бундай ҳолатда қандай ёрдам кўрсатиш керак:

- Оғриқни қолдириш мақсадида анестетик геллардан фойдаланилади. Лекин уларнинг таъсири, тахминан, 20-30 дақиқагача етади ва кунига беш мартадан кўп ишлатиш тавсия этилмайди. Дори дозасини ошириб юбормаслик керак. Узоқроқ вақтга оғриқни камайтириш учун шифокор тавсияси билан оғриқ қолдирадиган сироп ёки таблетка бериш мумкин.
- Милкларни енгил уқалаш керак ҳамда тиш чиқаётганда ишлатиладиган махсус ўйинчоқлар бериш мумкин. Улар милклар қичишишига таскин беради.
- Болага кўпроқ меҳр бериб, тез-тез уни қучоқлашиш зарур. Ота-онанинг ёнида чақалоқ ўзини хавфсиз ҳис қилади, тинчланади. Болалар катталарнинг хатти-ҳаракатлари ва ҳис-туйғуларига жуда сезгир, шунинг учун ота-оналар бундай вақтда хотиржам бўлишлари керак.
- Болаларни ўйинчоқлар, мулойим сўзлар билан чалғитишга ҳаракат қилиш лозим. Тинчлантирувчи массаж ва очиқ ҳавода сайр қилиш фойдали бўлади. Бу даврда боланинг иммунитетини пасаяди, касаллик юқтириб олмаслик учун одам гавжум жойларга бормаган маъқул.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсам, қизалоғимнинг текширув натижалари яхши чиқгач анча енгил тортдим. Айбни энди ўзимдан қидиришни бошладим. Ҳомиладорлик вақтим мени назорат қилган мутахассис билан ҳам маслаҳатлашдим ҳатто. Кейин эса қайнона-ойижоним турмуш ўртоғимнинг тишлари ҳам секин чиққанини айтиб қолдилар. Анамнез йеғишни аслида уйдан бошлашим кераклигини тушундим. Фарзандим 12 ойлик бўлганида илк тишлари ёриб чиқди ва бу ҳолат барчамизни қувонтирди. Қолган тишлари ҳам бизни кўп куттирмай, бирин-кетин енгиллик билан чиқа бошлади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

- 1. Қўчқоров Ш. Ҳ., "Болалар стоматологияси асослари", Тошкент, 2020.**
- 2. Султонов А. Р., "Педиатрияди диагностика ва даволаш", Тошкент, 2019.**
- 3. Воробьева Л. А., "Физиология развития зубов у детей", Москва, 2018.**
- 4. World Health Organization (WHO), "Oral Health in Children: Prevention and Treatment", Geneva, 2019.**
- 5. American Dental Association (ADA), "Pediatric Dentistry Guidelines", 2021.**
- 6. Momeni, A., "Vitamin D Deficiency and Delayed Tooth Eruption in Children", Journal of Pediatric Health, 2020.**
- 7. Гарифханов Р. Р., "Детская стоматология", Москва, 2018.**
- 8. Воробьева Л. А., "Физиология развития зубов у детей", Москва, 2018.**
- 9. Сидоров В. И., "Клиническая педиатрия", Санкт-Петербург, 2019.**
- 10. Шумская Е. В., "Основы детской стоматологии", Москва, 2020.**
- 11. Абдуллаев М. У., "Болаларда рахит ва унинг олдини олиш", Тошкент, 2016.**